

Секція 1. Теорія і практика розвитку соціально-економічних систем в умовах становлення інформаційного суспільства.

Підсекція: Економічної теорії

Лисенко Н.В., аспірант
Науковий керівник – Лисенко І.В., к.е.н., доцент
Чернігівський національний технологічний університет
(м. Чернігів, Україна)

КЛАСТЕРИЗАЦІЙНІ МОЖЛИВОСТІ ДЕРЖАВИ В КОНТЕКСТІ УПРАВЛІННЯ ЕКОЛОГІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ

Кластеризація є однією з головних тенденцій розвитку сучасної економіки, яка зумовлена її глобалізацією, інформатизацією та інноваційним розвитком [1]. Кластери є основним фактором підвищення конкурентоспроможності національної та регіональної економіки за рахунок інтеграції сполучених галузей і взаємозалежних соціальних інститутів.

Світова практика застосування кластерних структур доводить, що кластеризація це:

- поєднання кооперації та конкуренції між його учасниками, яке дозволяє їм отримувати синергетичний ефект, що підвищує конкурентоспроможність об'єднання в порівнянні з окремими підприємствами;
- процеси кластеризації базуються на взаємодії між трьома групами учасників кластеру: органи державної влади та місцевого самоврядування, підприємства та науково-освітні установи.

Дана взаємодія дозволяє підвищити інноваційність виробництва та удосконалити їх роботу [2].

Енергетичний комплекс має досить високий рівень кластеризації, тому створення інноваційно-інтегрованих структур – екоенергетичних кластерів, може стати одним із шляхів забезпечення екологічної безпеки України, адже вони досить успішно працюють у країнах із розвинутою економікою.

Слід зазначити, що у країнах ЄС реалізується багато проектів, які спрямовані на розвиток кластерної політики.

В Україні питання формування екоенергетичних кластерів потребує ґрунтовного вивчення. Існує ряд наукових публікацій, що присвячені окремим аспектам розвитку екоенергетичних кластерів в Україні. Аналіз наукових праць [3; 5; 6; 7; 8; 10; 11] з цієї проблеми дозволив виявити недостатньо дослідженим питання формування та функціонування таких кластерів у контексті екологічної безпеки, що є актуальним для України [4].

Для підвищення ефективності управління енергетичного сектора економіки в Україні слід розглянути можливості створення регіональних екоенергетичних кластерів, забезпечити ефективне партнерство та стратегічні об'єднання між підприємствами цієї галузі.

За останні роки кількість кластерних структур почала поступово зростати, завдяки українським вченим та підприємцям, а також регіональним ініціативам.

Більшість областей України досліджені на доцільність створення кластерів, у результаті розпочалося формування перспективних кластерних структур [10; 11].

Одним із прикладів екоенергетичного кластера в Україні є Харківський енергетичний кластер. Представники малого та середнього бізнесу, університети, що працюють у галузі відновлювальної енергетики та енергоефективності, органи влади та місцевого самоврядування об'єдналися в даний кластер.

Серед реалізованих проектів цього кластеру є:

- «енергоефективне село», в рамках якого сільський населений пункт (с. Веселе) повністю переведений на використання відновлювальних джерел енергії;
- ініційовано створення інвестиційного проекту з будівництва сонячної електростанції;
- створено 3 енергоефективні кооперативи: 2 з виробництва електричної енергії за допомогою фотовольтаїки та кооператив із вирощування ріпаку та виробництва біодизелю.

Одним із лідерів по впровадженню відновлюваної енергетики в Україні є група компаній «Укртепло». Компанія створена в 2011 році й працює в 14 областях України. Група компаній «Укртепло» нарощує інвестиції у виробництво електроенергії з відновлюваних джерел [12].

Напрямки діяльності компанії:

- теплова енергія з відновлюваних джерел (найбільша в країні мережа котельних на біопаливі – 110 об'єктів в 14 регіонах сумарною потужністю 158 МВт);
- електрична енергія з відновлюваних джерел (власні проекти – біоТЕЦ, малі ГЕС, заводи із видобутку біогазу);
- промислові та побутові твердопаливні котли (власні бренди SET, GreenBurner; спільне виробництво з одним із світових лідерів Kara Energy Systems промислових котлів потужністю до 15 МВт);

– вирощування енергетичних рослин (центр вирощування енергетичних рослин – повний комплекс послуг, від вирощування саджанців шведських сортів енергетичної верби до висадки, збору урожаю та всього спектру консалтингових послуг);

– біоетанол (масштабний проект модернізації Заплавського цукрового заводу на Одещині, на базі якого буде створено сучасний комплекс з виробництва біоетанолу другого покоління);

– синтез-газ та інші інноваційні види виробництва (переробка мулових осадів, відходів біомаси та іншої сировини на синтез-газ з подальшим виробництвом електроенергії за зеленим тарифом) [12].

Україна та Білорусь також планують розробляти екоенергетичні кластери. Передбачається укладення угод про співпрацю між регіонами України та Білорусі, двосторонні візити на успішно діючі об'єкти з відновлюваних джерел енергії. Планується спільна розробка потужних пілотних проектів екоенергетичних кластерів на території прикордонних регіонів.

Північні регіони України придатні для вирощування енергетичних культур є цінною сировиною для біомаси. Її успішно використовують для виробництва тепла. В Україні на законодавчому рівні закріплено стимулюючий тариф для виробників тепла «не з газу». Тому є всі шанси успішно реалізувати потужні екоенергетичні кластери.

Громадська організація «Рівненський кластер відновлювальних джерел енергії та енергоефективності» (Non-governmental organization «rivne renewable energy and energy efficiency network») об'єднала в собі людей, метою яких є створення комфортних умов проживання населення з використанням відновлювальних джерел енергії та енергозберігаючих заходів [9].

Тому, метою створення екоенергетичних кластерів має бути розвиток енергетики та пов'язаних з нею галузей через стимулювання групи підприємств, які взаємодіють з енергопідприємствами, до реалізації з ними політики енергозбереження та скорочення на цій основі собівартості продукції та послуг.

Основним інструментом досягнення загальної мети побудови регіонального екоенергетичного кластера повинна стати розробка та здійснення комплексної політики енергозбереження на підприємствах галузей, які входять до кластеру. Це передбачає включення в інвестиційні програми таких підприємств складової, що спрямована на розробку та впровадження ресурсозберігаючих та енергозберігаючих технологій.

Такий підхід вимагає переосмислення принципів державної регіональної, енергетичної, екологічної, промислової політики, політики в сфері науки та освіти.

Отже, виклики в енергетичній сфері потребують нових підходів та застосування більш ефективних шляхів досягнення економічної та екологічної безпеки. У цій сфері може бути ефективним шлях кластеризації. Аналізуючи досвід інших країн варто зауважити, що такі кластери успішно функціонують, забезпечуючи конкурентні переваги від взаємодії всіх учасників. Однак Україна робить лише перші кроки по впровадженню екоенергетичних кластерів.

Список використаних джерел

1. Кластери та інноваційний розвиток України / Український фонд підтримки підприємництва // [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.ufpp.gov.ua>.
2. Дмитерко М. О. Українська академія банківської справи національного банку України, м. Суми регіональні кластери України: ефективність їх створення та перспективи розвитку.
3. Економіко-екологічні аспекти сталого розвитку: колективна монографія / під заг. ред. Ж.В. Дерій. — Ч.: ЧНТУ, 2017. — 156 с. Концептуальні засади розвитку екоенергетичних кластерів в Україні / Дерій Ж.В., Лисенко І.В., Лисенко Н.В. — С. 44-59.
4. Лисенко Н.В. Вплив кластерів енергоефективності на екологічну безпеку України / Н.В. Лисенко, І.В. Лисенко // Тези доповіді V Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції студентів, аспірантів та молодих учених «Інноваційний розвиток інформаційного суспільства: економіко-управлінські, правові та соціокультурні аспекти» (23 грудня 2016 р.) — Чернігів, ЧНТУ. — [Електронний ресурс]. — режим доступу: <http://www.stu.cn.ua/staticpages/conference/>
5. Пудичева Г.О. Формування конкурентного середовища в енергетичному господарстві за допомогою кластерного підходу / Г.О. Пудичева // Економіка та держава № 3/2014. — С. 75-79
6. Стратегія і тактика удосконалення політики сталого розвитку України в контексті євроінтеграційних процесів / колективна монографія під заг. ред. к.е.н., професора Л.О. Коваленко у 2-х томах. — Ніжин: ФОП Лук'яненко В.В. ТПК «Орхідея», 2015 — 340 с. — Т. 1, п.п. 1.9: Кластеризаційний механізм модернізації продуктивних сил як визначальний чинник сталого розвитку депресивних регіонів / Лисенко І.В. — С. 163-180.
7. Теоретичні та прикладні аспекти сталого розвитку: функціональний, галузевий і регіональний вектори: монографія / С.М. Шкарлет та ін. Розділ 3. Еколого-економічний концепт сталого розвитку України // Ж.В. Дерій, Н.В. Лисенко Економіко-екологічні проблеми функціонування регіонального транспорту. - К.: Кондор-Видавництво, 2015. — 316 с. — С. 243-250.
8. Iryna Lysenko, Nataliia Lysenko. Environmental safety as a part of national security of Ukraine / Сучасні напрямки розвитку економіки і менеджменту на підприємствах України: Збірник матеріалів всеукраїнської науково-практичної конференції молодих учених, аспірантів та студентів, присвяченої 85 річниці заснування ХНАДУ (05 листопада 2015 року). — Харків: ХНАДУ, 2015. — 499 с. — С. 242-243.
9. Рівненський кластер відновлювальних джерел енергії та енергоефективності - [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://rivnecre.com/>
10. Ільчук В.П. Кластерна стратегія розвитку економіки регіону: монографія / В.П. Ільчук, І.О. Хоменко, І.В. Лисенко. — Чернігів: Черніг. держ. технол. ун-т, 2013. — 367 с.
11. Ільчук В.П. Модернізація продуктивних сил проблемних регіонів на основі кластерів: монографія / В.П. Ільчук, І.В. Лисенко. — Ніжин: ФОП Лук'яненко В.В. ТПК «Орхідея», 2015 — 248 с.
12. УкрТепло [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://ukrteplo.ua/grupa-kompanij/>.